

HVORDAN BEGYNDER VI FORFRA?

Jeg har flere gange prøvet at definere kirkens problemer i vor tid, at forstå, hvorfor kirken er i den situation, som den er i. Vi må være helt ærlige og se virkeligheden i øjnene: Kirken har virkelig store problemer i dag. Jeg har nævnt de vigtigste i en tidligere skrivelse. Spørgsmålet er nu, hvordan kirken kommer videre.

Det teologiske svar er: Vi må vende tilbage til Bibelen, især Det nye Testamente, og hente vores inspiration. Jeg kalder det, det teologiske svar, fordi teologi i sit væsen er Guds ord. Gud må altså undervise os om kirkens sande væsen. Det gør han primært gennem Bibelen, Guds eget ord. Det er pave Benedikt XVI, der i sin synodale skrivelse, *Verbum Domini* (2010), vejleder os til at læse Bibelen på en mere korrekt måde og understreger, at Bibelen er kirkens grundbog, altså det dogmatiske grundlag for at være kristen og kirke.

Lukas har både i sit evangelium og i *Apostlenes Gerninger (AG)*, som han også er forfatter til, meget konkret beskrevet den første kirke i Jerusalem, hvordan den var opbygget, og hvordan de levede.

AG strækker sig over de 33 første år i kirkehistorien, fordi Lukas vil vise, at kirken er fortsættelsen af Jesu liv, som jo også strakte sig over 33 år: Det er den samme Ånd, der virkede i Jesu liv (jfr. dåben i Jordan) som virker i kirken (jfr. pinsedag), ikke kun de første 33 år, men resten af kirkehistorien. AG slutter ikke efter 33 år. Teksten slutter med Paulus' ophold som fange i Rom med ..., altså kirkehistorien fortsætter. AG er den første fase i den lange kirkehistorie, men den åndelige dynamik og virkeligheden, nemlig Helligånden, er den samme. Det er det, AG vil illustrere.

URMENIGHEDENS LIV

Jeg kalder den første kirke i Jerusalem 'urmenigheden', men den er også 'moderernenighed', se længere nede.

STARTEN

Apostlenes Gerninger (AG 1,15-26) beskriver opstarten efter Jesu opstandelse og himmelfart, inden pinsen. Allerede inden pinsedag bestod den af 11 apostle + en ny, Mathias, som erstatning for Judas Iskariot, så tallet blev 12 apostle, sådan som Jesus oprindeligt havde bestemt det (Markus 3,13-19). Udvælgelsen af Mathias er tankevækkende. På det tidspunkt var disciplenes skare på ca. 120 (AG 1,15-26). De kaldes eksplicit "brødrene". Jesu disciple efter hans opstandelse opfattede sig selv som Jesu brødre og søstre, fordi Jesus kaldte dem det efter sin opstandelse (Matth. 28,10). Det var de kristnes selvbetegnelse: de udgjorde én familie sammen med Jesus.

Peter samler denne skare og tager ordet med henblik på, at Kristus skal udvælge en nye apostel. Det er altså ikke Peter, der udvælger Judas' efterfølger. Peter iværksætter processen i samarbejde med hele menigheden: "de opstillede så to". 'De' er altså de 120 disciple, den første kristne menighed. Der er kun to kandidater, der opfylder Peters kriterier: det skal være en discipel, der har fulgt Jesus fra hans dåb og til Kristi himmelfart, altså en, der kan være vidne om Jesus. Det er

det basale kriterium for at være en af de tolv: de skal være kronvidner om Jesus. Det interessante er altså, at de 120 andre disciple skal være med til at pege på den 12. apostle ud fra deres egen kendskab til disciplene og til Jesus. Selve processen kan man grunde længe over, for her er der et effektivt samspil mellem lederen Peter og resten af discipelskaren, alt sammen i Kristi tjeneste. I denne udvælgelsesproces er Jesus selv med og har det sidste ord. Denne proces må betragtes som grundlæggende for kirkens beslutninger: det er Kristus, der har det sidste ord, for han er stadig til stede i kirken, men nu inddrager han sine disciple i beslutningsprocessen, så Mattias både i sine egne og i kirkens øjne er apostel nr. tolv. At der skal være 'tolv' apostle er begrundelsen for processen. Også det hører med til kirkens fundament, ja er det grundlæggende fundament, som skal være lagt inden pinsen.

JESUS DÅB (Luk 3,21-22 + par.)

Jesus er den af Helligånden salvede konge og ypperstepræst. Det er Jesu ånd, der er pinsens ånd, Kirkens ånd: *"Det skete, da hele folket blev døbt (af Johannes), at også Jesus blev døbt, og mens han bad, åbnede Himlen sig og Helligånden steg ned over ham i legemlig skikkelse af en due, og en røst lød fra Himlen: Du er min søn, den elskede, dig har jeg udvalgt"* (ordret: i dig har jeg velbehag¹ Lukas 3,21-22). Denne begivenhed finder ikke sted under selve dåbshandlingen, men efter. Det er heller ikke primært en åbenbaring af Treenigheden. Det er Faderen, der salver sin søn med Helligånden. Faderens ord: 'dig har jeg udvalgt' er på en gang en erklæring og en "indsættelse" i hans gerning. Faderen salver ham i dette øjeblik med Helligånden, for at han kan være den salvede (Messias / Kristus), som Gud nu sender sit folk på baggrund af alle sine løfter til Israel. Vi skal forbinde Jesu salvelse med Helligånden efter dåben og pinsen, hvor kirken bliver salvet med den samme Helligånd. I sin første tale i Nazareth læser Jesus fra Esajas bog: *"Herrens ånd er over mig, fordi han har salvet mig..."* (Lukas 4,18) og forklarer teksten: *"I dag er dette skriftsted, som lød i jeres øren, gået i opfyldelse"* (4,21). Således præsenterer Jesus sig som Guds profet med alt, hvad det indebærer, og det kaster lys over det, der sker pinsedag.

PINSEN (AG 2,1-41)

Forudsætningen for pinsen er, at kirkens grundlæggende "apostolske"² struktur er på plads, og derfor siger Lukas (forfatteren til AG): *"Da pinsedagen var kommet, var de alle samlet på samme sted"* (AG 2,1). 'Alle' er altså hele den før omtalte menighed på de ca. 120. Det er derfor ikke de tolv apostle (og Maria) alene, der modtager Helligånden, sådan som kunstnerne ned gennem tiderne har fremstillet det. Den teologiske betydning af dette faktum er, at det er kirken i sin vorden, der modtager Helligånden og ikke "embedet". Embedet, ikke mindst apostelembedet har en afgørende rolle i kirkens tjeneste, men er ikke identisk med kirken, sådan som det ofte bliver opfattet i kirkens historie. Teologisk skal vi derfor først fokusere på kirken som sådan, før vi fokuserer på tjenesterne, som netop kun er tjenester, som Jesus selv understreger: *"Den, der vil*

¹ Udtrykket 'i dig har jeg velbehag' kendes fra GT i betydning: 'dig har jeg udvalgt', se Es. 42,1, hvor også Helligånden omtales. I dette tilfælde er der tale om en beslutning fra Guds side at udvælge et bestemt menneske til sin tjeneste.

² Ordet apostel betyder ordret: en officiel udsending. Det var et ord, der også blev brugt i et civilt sammenhæng, men som de første kristne overtog. I begyndelsen betegnede man ikke kun de '12' som apostle, men også andre, der havde et særligt mandat, f.eks. Barnabas og Paulus. Man skelnede altså i begyndelsen mellem 'de tolv' og 'apostlene' jfr. 1. Kor. 15,3-9. Også jøderne kendte til apostle: de officielle udsendinge af synedriet til synagogerne rundt om i verden.

være stor iblandt jer, skal være jeres tjener ... Ligesom Menneskesønnen ikke er kommet for at blive betjent men for at tjene og give sit liv som løsesum for mange" (Matth. 20,26-28).

Udgydelsen af Helligånden over hele den første menighed er det guddommelige bevis på, at det er Gud selv og ikke enkelte personer, der har autoritet i Kirken. Den radikale forskel på Guds folk i Den gamle Pagt og Guds folk i Den nye Pagt er netop Helligåndens udgydelse over hele Guds folk i modsætning til kun over nogle få udvalgte, forklarer Peter pinsedag (AG 2,14 f), idet han henviser til profeten Joel: "*Jeg vil udgyde af min ånd over alle mennesker*". Betingelsen for at få Helligånden er: Radikal omvendelse og dåb i Jesu navn. Helligånden er Guds gave.

Der var næsten 3000 tusind, der blev døbt og modtog Helligånden pinsedag (AG 2,41). Fokus skal derfor være på Guds folk. Takket være Helligånden, som alle troende har modtaget, udgør de Guds nye familie, som er kirken.

GUDS NYE FOLK

Lukas tegner nu et billede af den kirke, der opstod efter Pinse: "*1. De var udholdende i apostlenes undervisning og 2. i fællesskabet, 3. brødets brydelse og 4. i bønnerne*" (2,42).

Ad 1: Apostlenes undervisning betyder, at de nydøbte skal fortsætte med at blive undervist i Jesu lære. Troens forudsætning og vækst er undervisning, der strengt taget aldrig afsluttes. Pave Benedikt XVI har i en synodal skrivelse i 2010 (Verbum Domini) udtrykkeligt understreget, at bibellæsning (=apostlenes lære) står først på dagsordenen. Når man er døbt bliver man i bogstavelig forstand Jesu disciple. Det var det, Jesus sagde til 'de elleve' efter opstandelsen: "*Gå ud og gør alle folkeslag til (mine) disciple*" (Matth. 28,19).

De første nye disciple er de 3000, der blev døbt pinsedag. Den systematiske undervisning i Jesu lære er kirkens allerførste opgave. Her har kirken i over tusind år virkelig svigtet. De færreste kristne er sig bevidst, at de er Jesu disciple, der går i hans skole. Og de facto har kirken heller ikke haft mange "skriftkloge", der har været i stand til at formidle Jesu lære med udgangspunkt i Bibelen.

Lukas bruger udtrykket 'didakæ', som også betyder lære. Efter pinse var apostlenes lære mundtlig, men nu kan vi godt identificere 'lære' med Bibelen især NT. Den er takket være Helligånden nedskriften af Jesu lære ved de tolv apostle. Således kan Jesus fortsætte sin lærergerning, når vi læser Bibelen. Det er også det samme ord, som f.eks. Matthæus bruger: "*Da Jesus var færdig med at tale (bjergprædikenen) var skarerne overrasket over hans lære, thi han lærte som en, der har autoritet og ikke som deres skriftkloge*" (7,28).

Jesus fortsætter således sin lærergerning i kirken gennem Bibelen. Derfor er den kirkens grundbog og kan ikke erstattes af en nok så god katekismus. 'Loven' var jødernes grundbog: Moses lære som nedskrevet. Jesu lære er kirkens grundbog, men den indbefatter både GT ('Loven') og NT. Kirken og den enkelte kristne kan ikke uddybe troen og vokse i den uden at indtage den rigtige og sunde åndelige næring, som er Guds ord. Kirkens rigtige fornyelse begynder med, at vi igen systematisk i fællesskab og individuelt læser Guds ord, så Jesus selv kan lære os om Gud og det at være hans disciple. Det er dog nødvendigt at blive undervist i den rigtige måde at læse Bibelen på.

Ad 2: 'Fællesskabet' er det kendte ord 'communio', som også er blevet betegnelsen for modtagelse Kristi legeme og blod, kommunion. Men grundbetydningen i denne tekst er ganske enkelt, at vi ved troen og dåben kommer ind i et nyt fællesskab med hinanden, at vi bliver Guds familie i bogstavelig forstand. Det er et konkret fællesskab og ikke et teoretisk fællesskab. Ordet 'huskirke' dækker dette begreb. I den apostolske trosbekendelse bekender vi, at Kirken er "de helliges samfund" (communio sanctorum). "De hellige" var den første betegnelse for de kristne. "Samfund på dansk er en gammel oversættelse af communio. Kirken er altså helt konkret et fællesskab af troende. Det betyder ikke i første omgang, på baggrund af A.G. 2,42, et universelt fællesskab, men et konkret overskueligt fællesskab, en storfamilie.

Ad 3: 'Brødets brydelse' hentyder sikkert til de fælles måltider, som allerede i jødedommen havde sakral karakter. Vi skal blot tænke på den værdi, et festmåltid har. Således forstod de første kristne måltidet. De vidste endda, at Den opstandne Herre, kan være tilstede: "*Hvor to eller tre er forsamlet som mine disciple, dér er jeg*" (Matth 18,20), og Lukas fortæller, hvordan Jesus efter sin opstandelse spiste sammen med de to disciple i Emmaus (24,13-32). Peter siger klart til Cornelius og hans gæster, at disciplene spiste og drak med Jesus efter hans opstandelse (AG 10,41). Der kan altså ikke være tvivl om, at bordfællesskabet har spillet en afgørende rolle for menighedsfællesskabet, og vi må også formode, at det var under sådanne måltider, at man fejrede messen. Messen er jo indstiftet under et (påske)måltid. For jøderne var et måltid "helligt", man kan tale om en 'måltidsliturgi', som vi har overtaget, for hvorfor skulle vi ellers bede bordbøn? Men for de fleste kristne er måltidet ikke længere noget "helligt".

Ad 4: 'Bønnerne' betyder sikkert, at disciplene i begyndelsen dagligt deltog i bønnerne i templet. Da der efterhånden blev grundlagt Kirker uden for Jerusalem, fandt bønnerne sted i 'huskirkerne' men efter jødisk forbillede og inspiration. Det forklarer, at Kirken siden begyndelsen har overtaget de såkaldte Davidssalmer, de bibelske salmer, fra jødedommen og gjort dem til Kirkens egne bønner. En jødisk musikhistoriker har endda udviklet den hypotese, at den såkaldte gregorianske musikform direkte stammer fra Palæstina på Jesu tid. Andet vatikankoncil har på denne baggrund igen gjort tidebønnen til kirkens bøn og ikke kun til præsternes og klosterfolkets tidebøn, som den var reduceret til, og anbefalet lægfolket til også at bede tidebøn idet omfang, det er muligt. Når man beder tidebønnen eller blot en del af den, forener man sig med hele kirken i bøn.

Disse fire områder dækker urmenighedens trosliv og skal derfor genfindes i en kirke, der virkelig vil kalde sig apostolsk. De kan betegnes som programpunkter for en grundlæggende fornyelse af Kirken.

Når man læser videre i Apostlene Gerninger opdager man, at kirken er det, vi i dag kalder synodal: Det er de lokale kirker, der skal klare sig selv og være frugtbare, så vidt muligt. Men de skal være solidariske med hinanden. De må ikke isolere sig. Kommunikationen mellem dem, som kunne være brevveksling eller fælles møder, kan betegnes som synodal. Men de lokale kirker udgør også en verdensomfattende Guds familie med et centrum, en modermenighed. Først var det Jerusalem, siden Rom.

KRISTI KIRKE

Udgangspunktet for Kristi kirke er den her beskrevne første kirke i Jerusalem, som både er modellen for en lokal kirke og for en 'modermenighed'.

AG viser med konkrete eksempler, hvordan Kristi kirke blev udbredt. Det sker hele tiden ved, at der grundlægges nye kirker i stil med den første kirke i Jerusalem. Vi skal bruge det græske (og latinske) ord for en sådan lokal kirke: ekklesia (ecclesia). Det kommer fra det hebraiske ord 'kahal', som helt enkelt betyder en lokal forsamling (det er det samme ord som vores ord 'sammenkaldt'). Hver enkelt lokal kirke er Kristi kirke på stedet, men alle disse lokale kirker udgør også et "familiefællesskab". Et sådan omfattende fællesskab af lokale kirker havde en modermenighed, som i første omgang var kirken i Jerusalem, senere blev det efter Jerusalems ødelæggelse kirken i Rom. Den kendte biskop og martyr fra en af de første lokale kirker, Antiokia, Ignatius, skriver o. 107 et brev til kirken i Rom og beskriver den som den, sidder ved bordenden i kirkernes 'kærlighedsmåltid', som var betegnelsen for de hellige måltider i de lokale kirker. Kirkernes fællesskab sammenlignes med et fælles festmåltid.

En lokalkirke må ikke være større, end at den kan samles på ét sted, for så ophører fællesskabet. Den lokale kirke kan altså ikke være så og så mange kristne spredt over et stort territorium, som det vi i dag kalder et bispedømme, som ikke i sit væsen har karakter af et fællesskab, men er en organisation. Den dag i dag bærer en lokal kirke ("bispedømme") navn efter en by (f.eks. den katolske kirke i København). Det afspejler, at den lokale kirke i begyndelsen var et meget konkret fællesskab og ikke et område. Jeg undgår i nogle tilfælde at bruge ordet 'menighed', da vi så kommer til at tænke på et 'sogn'. Sådanne eksisterede ikke i kirkens første tid.

En lokal kirke i den apostolske tid og flere generationer efter var ledet af et 'ældsteråd' med en biskop i spidsen. Meget tyder på, på baggrund af AG, at den lokale kirke var bygget op af 'husmenigheder' dvs. konkret fællesskaber, der samledes i forskellige hjem ('huse') på ca. 20-50. Lukas fortæller, at da Jesus bespiste 5000 mennesker i ørkenen, bad han disciplene om at få dem til at sætte sig ned i grupper på ca. 50, altså 'bordfællesskaber'. Det er helt tydeligt, at Lukas forstår denne situation som en beskrivelse af den kommende kirke. Menigheden i Jerusalem bestod af huskirker (husmenigheder), der så lejlighedsvis samledes i større forsamlinger. Da Peter mirakuløst var blevet befriet fra fængslet i Jerusalem, gik han hen til 'Marias hus', hvor der var en stor mængde kristne forsamlet for at bede for ham. Maria var Markus' mor (AG 12,12 ff). Altså var der i hendes hus en 'husmenighed', en blandt mange i Jerusalem.

Disse 'husmenigheder' svarer ikke til det vi kalder menigheder/sogne, fordi disse normal er alt for store til at kunne blive til reelle fællesskaber. Det er disse huskirker, der må betragtes som kirkens grundceller, fordi de ikke er større end, at alle kan føle sig "hjemme", som en del af et fællesskab.

NT giver mange tekster, som beskriver, hvordan den enkelte lokalkirke skal udrustes for at kunne fungere. Vi må ikke reducere disse tjenester til at være det, vi i dag kalder embedet. Der hersker ingen tvivl om, at disse menigheder brugte det samme system som i synagogerne. De var ledet af et ældsteråd (præst betyder en ældste) ligesom menigheden i Jerusalem i begyndelsen var ledet af 'de tolv' – ikke Peter solo. Han var overhovedet for 'de tolv'. Senere benævnedes man ældsterådets overhoved biskop. Dertil kom en anden fast tjeneste, nemlig diakonen. Disse tjenester blev ofte konkret beskrevet. Ud over de faste tjenester var der ad hoc tjenester, sådan

som Helligånden tildelte nådegaver til de enkelte medlemmer (1. Kor. handler bl.a. om det). Alle var medansvarlige for at den lokale kirke trivedes og udviklede sig bl.a. med henblik på at udbrede kristendommen. Det var ikke embedets opgave, men den lokale kirkes opgave.

KONKLUSION

Denne skitse af modernemenigheden og de første lokale kirker må være tilstrækkelig for at stille spørgsmålet, om den aktuelle måde kirken er bygget op på og fungerer på, er teologisk korrekt. Det klassiske argument er, at kirken jo måtte udvikle sig, og at de aktuelle form er et resultat af denne udvikling. Men det vil jeg kalde en efterrationalisering. Vi skal hele tiden prøve, om udviklingen i kirken respekterer kirkens væsen, sådan som Kristus har indstiftet den. Det er derfor Lukas har arbejdet meget på at beskrive kirkens måde at fungere på. Men også mange andre tekster i NT leverer stof til at forstå kirkens væsen.

Uden at jeg vil gå i enkeltheder, må jeg for mit eget vedkommende konkludere, at den aktuelle kirke har udviklet sig alt for langt væk fra 'urmodellen', og at de fleste kristne slet ikke forstår, hvad kirken er. De ovenfor anførte fire områder for det pastorale liv i Jerusalem må teologisk betegnes som væsentlige for det at være kirke. De findes ofte slet ikke eller kun i en begrænset udgave i vor tids kirke; men kan man så kalde en kirke for en apostolsk kirke?

Det måske alvorligste problem i denne sammenhæng er, at kirken er blevet et internationalt system med en centralledelse. Begrebet 'lokal kirke' eksisterer de facto ikke. Begrebet bispedømme og lignende (nutidige) begreber (f.eks. prælatur) svarer ikke til det teologiske begreb lokal kirke, som ovenfor beskrevet. Et sogn / menighed heller ikke. Konsekvensen er, at de lokale kristne ikke er virkeligt ansvarlige for kirken på stedet.

Vi bliver således nødt til at stille det afgørende spørgsmål, om den lokale kirke skal genindføres med den konsekvens, at det, vi i dag forstår ved bispedømme og lign., skal afskaffes (det handler ikke om selve navnet, men om institutionen).

På samme måde må vi ærligt spørge, om ikke den universelle kirke med en centralstyrelse også skal omdannes, således, at de lokale kirker får den nødvendige selvstændighed og frihed som i oldkirken og indbyrdes være solidariske evt. ved hjælp af synoder. Det er faktisk det, som pave Frans kalder kirkens synodale væsen.

Det drejer sig ikke om at "nedlægge" paveembedet, men om at omdanne det til primært at være biskoppen af modernemenigheden og ikke af "den universelle" kirke. Det er naturligvis et delikat trosproblem, men måske var det noget i den retning, pave Johannes Paul II tænkte, da han åbenlyst talte om, at paveembedet i det 3. årtusind kunne (skulle) fungere anderledes end i det 2. årtusind. Altså: er paven først og fremmest biskop af modernemenigheden eller biskop af den universelle kirke? Peter kunne godt være et eksempel i denne forbindelse: Han erstattede hverken de øvrige elleve apostle eller Herrens "bror" Jakob som leder af kirken i Jerusalem. Hans opgave var at få de andre til at udfylde deres rolle og ansvar og ikke at overtage deres opgaver.

Til slut: Jesu ord til Peter er kapital: "*Du er Petrus, og på denne petra (klippe) vil jeg opføre min kirke*" (Matth 16,18). Det er Kristus selv, der både lokalt og universelt bygger 'sin kirke' og ikke

Peter (paven). Peter og de øvrige elleve apostle er grundlaget, kirken skal bygges på, og det betyder helt konkret deres vidnesbyrd om Jesus, hans lære og gerning: De er hans kronvidner.

14 08 2023

LM